

[Dagbladet](#)

Derfor smiler terroristen, publisert søndag 22. april 2012 kl. 11:29

SMIL: Anders Behring Breiviks smil i retten er blitt kommentert flere ganger. Selv sier han at det er en beskyttelsesmekanisme. Foto: Bjørn Langsem

Derfor smiler terroristen

Allerede da Anders Behring Breivik var fire år la psykologene merke til det spesielle smilet hans.

MERETE LANDSEND
mel@dagbladet.no

SINDRE GRANLY MELDALEN
sindre@db.no

(Dagbladet): Det er det samme smilet som har brent seg inn hos både pårørende og andre tilhørere som følger rettssaken mot den terrortiltalte 33-åringen.

Allerede i 1983 beskrev en psykolograpport Breivik som «et kontaktavvergende, litt engstelig, passivt barn, med et mekanisk forsvar med rastløs aktivitet og et påtatt, avvergende smil».

Moren var sliten av å ha eneansvar for to barn og kontaktet kommunen for å be om avlastning i helgene. Et team med psykologer ble koblet inn og sammen med sin mor og søster ble Behring Breivik lagt inn til observasjon over en periode på tre uker.

En av psykologene som vurderte Breivik som barn, sier følgende i dag:

- Han var et spesielt barn, men ikke så spesiell som han er som voksen. Mye av det vi ser av ham i dag — ikke minst det avvæpnende smilet som han skjuler følelsene sine

bak — så vi også den gangen, sier han.

Passiv i lek

Selv om han hadde et godt utviklet språk, skal Breivik ifølge bekymringsrapporten ha hatt vanskelig for å uttrykke seg emosjonelt, han ble beskrevet som passiv i lek og manglet nesten fullstendig spontanitet og elementer av lyst og glede. Han skal også ha slitt med å leve seg inn i rollelek og manglet glede i lek med andre, konkluderte psykologene den gangen.

- Han var ikke så påfallende avvikende den gangen, iallfall ikke noe mer enn man kunne sagt om ganske mange barn. Det er uansett vanskelig å slutte fra atferden til en fireåring og en voksen nesten 30 år seinere. Men vi var redde for at han skulle utvikle alvorlige psykopatologi (oppførsel som kan tyde på mental sykdom eller psykologisk svekkelse journ.anm.), og dessverre fikk vi rett i det. Men det var selvsagt ingen av oss som i våre villeste fantasier hadde trodd at han en dag ville bli en massekiller, sier psykologen.

- Psykisk syk

Anders Behring Breivik (33) avvæpnende smil tyder på at han er alvorlig psykisk syk, mener psykiater Michael Setsaas.

- Ved å smile beskytter han seg selv fra å kjenne på følelser. Han inntar en arrogant holdning for å slippe å ta ubehagelige følelser innover seg. En normal person kan velge å gjøre det samme i en bestemt situasjon med et formål, for eksempel når man treffer en lite hyggelig person i kassa i butikken. Men har du lagt til deg den væremåten over lang tid, tyder det på at du er alvorlig syk, mener Setsaas.

Han la spesielt merke til Breiviks smil da han fulgte rettsaken onsdag.

- Jeg opplevde det som et underfundig, overbærende og nedlatende smil — det samme smilet jeg har sett hos paranoide som bruker mye energi på å beherske situasjonen i øyeblikket og komme på offensiven. Det tyder også på at han plasserer seg selv i en mye høyere og bedre rolle enn dem rundt seg - for eksempel når han føler at han har overtaket på aktor, sier han.

Setsaas tolker smilet som et uttrykk for at 33-åringen har en paranoid grunnholdning: han er hele tida på vakt og mistenkeliggjør omgivelsene sine.

- Det betyr ikke at han har en overbevisende paranoid tilstand og for eksempel er paranoid schizofren, men det forteller sannsynligvis at vi har å gjøre med en mann som har en alvorlig psykisk lidelse. Dermed framstår spørsmålet om hvorvidt han er psykotisk helt åpent, mener den erfarne rettspsykiateren.

- Falskt smil

I avhør med politiet har flere av Breiviks venner og bekjente nevnt hans avvæpnende smil spesielt:

- Treningskompisen hans gjennom de siste åra sier at Breivik «alltid smilte uansett, et litt rart smil som henger igjen, selv om man ikke har noe å smile for».
- En annen bekjent syntes den terrortiltalte «kunne smile med ansiktet men ikke med øynene. Han virket på en måte litt falsk».
- Ei venninne fra barndommen har fortalt at Breivik bare smilte når han var slem med andre barn. Da godtet han seg og han fikk et glimt i øyet, har hun sagt.
- En skolekamerat fra ungdomstida har sagt at tiltalte bare «tok det med ett smil, og forsøkte å spøke det bort» da han ble mobbet av de «store» taggerne og andre på skolen.
- I et av de første politiavhørene smilte Breivik da politifolkene fortalte ham at antall drepte var

nedjustert ut ifra de første anslagene på over 80 drepte på Utøya. Breivik selv forklarte at smilet hans ikke nødvendigvis betydde at han var syk i hodet, men at det var en måte å takle følelser på.

- Psykiaterne som observerte Breivik i fengselet beskriver hvordan han gjentatte ganger smilte når han fulgte med på nyheter om seg selv. da psykiaterne spurte hvorfor, svarte tiltakte at han sannsynligvis gjorde dette for å forsvare seg mot det som eventuelt måtte komme på nyhetssendinga.

- Umotivert latter eller smil er et forferdelig dårlig tegn innen psykiatrien, det gir oss en klar mistanke om at vedkommende har en realitetsbrist. Dersom det foreligger informasjon om den type atferd gjennom flere år, kan det indikere at han har vært alvorlig psykisk syk lenge, sier psykiater Michael Setsaas.

Beskyttelsesmekanisme

Selv sier Breivik at han smiler for å beskytte seg selv.

I siste rettsdag før helgen ble Breiviks smil et tema under utspørringen. Den terrortiltalte ville avkrefte opplysninger fra et vitne som sa at han hadde smilt og ledd da han gikk rundt på Utøya.

- Har du alltid kontroll på når du smiler og ikke? ville aktor Svein Holden vite.

- Ofte kan jeg smile av defensive grunner, som en beskyttelsesmekanisme, nesten, svarte Breivik.

- Hvordan kan du da utelukke at du smilte på Utøya?

- Hvis jeg har smilt, så har jeg i hvert fall ikke ledd. Men jeg er sikker på at jeg ikke har smilt eller ledd. Det var ingen grunn til det.

- Han sier det er en en forsvarsmekanisme, sier Odd Ivar Grøn, en av Breiviks fire forsvarere, til Dagbladet.

- Han vet at alle følger med på ham og han sier han kan smile for å unngå andre uttrykk eller skjule hva han tenker, sier Grøn. Forsvarerne sier Breivik forsøker å unngå å smile i retten.

- Han har sagt at det ikke nødvendigvis må tolkes som at han er fornøyd med noe når han smiler i retten, sier Grøn.

Psykolog Pål Grøndahl er usikker på om Breiviks smil sier noe om psyken hans i det hele tatt.

- Jeg er litt engstelig for å sykeliggjøre hver eneste ting Breivik gjør. I utgangspunktet er mye av det han gjør underlig, men en del av hans atferd er også innenfor normalen. Vi kan alle smile både usikkert, overlegent og normalt — uten at det betyr at vi er psykisk syke av den grunn, sier han.

Lik Dagbladet på Facebook.